

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Uusi visio talous- ja rahaliiton viimeistelemiseksi”**(oma-aloitteinen lausunto)**

(2019/C 353/06)

Esittelijä: **Judith VORBACH**

Komitean täysistunnon päätös	24.1.2019
Oikeusperusta	työjärjestyksen 32 artiklan 2 kohta oma-aloitteinen lausunto
Vastaava jaosto	”talous- ja rahaliitto, taloudellinen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus”
Hyväksyminen jaostossa	2.7.2019
Hyväksyminen täysistunnossa	17.7.2019
Täysistunnon nro	545
Äänestystulos (puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	159/2/9

Johdanto

Käsillä oleva lausunto on osa pakettia, johon kuuluu kaksi samaan aikaan annettavaa oma-aloitteista ETSK:n lausuntoa: ”Kohti tietokykyisempää ja kestävämpää eurooppalaista taloutta” ja ”Uusi visio talous- ja rahaliiton viimeistelemiseksi”. Paketti on tarkoitettu suoraksi panokseksi vuonna 2019 työnsä aloittavan uuden Euroopan parlamentin ja Euroopan komission talouspoliittiseen ohjelmaan. Eurooppa tarvitsee selvästi uutta talousstrategiaa: myönteistä sanomaa EU:n talouden tulevasta kehityksestä maailmanlaajuisessa kontekstissa, jotta voidaan parantaa unionin kykyä selvittää taloudellisista häiriöistä sekä sen talousmallin taloudellista, sosiaalista ja ekologista kestävyyttä ja palauttaa siten luottamus, vakaus ja hyvinvointi, joka jakautuu kaikkien eurooppalaisten kesken. Viime vuosina saavutetun edistyksen pohjalta tämä strategia voisi luoda perustan taloudellisen, finanssipoliittisen, rahoituksellisen, sosiaalisen ja poliittisen yhdentymisen jatkamiselle, joka on tarpeen, jotta Euroopan talous- ja rahaliiton tavoitteet voidaan saavuttaa.

ETSK antoi talous- ja rahaliiton toteuttamisesta lausunnon jo vuonna 2014. Siinä esitettiin rakennetta, joka koostuu raha- ja finanssipoliittisesta pilarista, taluspilarista, sosiaalisesta pilarista ja poliittisesta pilarista. Eri pilareista annettiin lisäksi omat lausunnot. Käsillä olevassa lausunnossa pidäytyään ehdotetussa nelipilarisessa rakenteessa ja luodaan sen pohjalta yleiskatsaus talous- ja rahaliiton edistymiseen ja puutteisiin ja esitetään lisäksi uudelle komissiolle ja Euroopan parlamentille suosituksia vahvan, osallistavan ja häiriöitä sietävän rahaliiton aikaansaamiseksi. ETSK kehottaa EU:n toimielimiä ja jäsenvaltioiden hallituksia toteuttamaan talous- ja rahaliiton uudistamisen yhteydessä kaiken kaikkiaan paljon kunnianhimoisempia toimia, jotta unionista saadaan yhtenäisempi, demokraattisempi ja sosiaalisesti kehittyneempi.

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 Talous- ja rahaliiton viimeistelyssä on jo otettu merkittäviä edistysaskelia, mutta kaikissa neljässä peruspilarissa tarvitaan vielä selvästi lisää kehitystä. Tässä yhteydessä on varmistettava huolellisesti kehityksen tasapainoisuus, sillä yhden tai useamman pilarin laiminlyönti voi johtaa vaaralliseen epätasapainoon. Ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat haasteet on niin ikään tärkeää pitää mielessä. Pilarien välillä on myös vuorovaikutusta. Esimerkiksi taloudellisen pilarin rakentaminen sosiaaliset näkökohdat huomioiden vahvistaa myös sosiaalista pilaria ja päinvastoin. Jotkin käytännön toimenpiteet voivat luokitua eri pilareihin.

1.2 Talous- ja rahaliiton viimeistelyllä on kiire, mutta edistymistä jarruttaa jäsenvaltioiden välinen linjariita. Suhdannenäkymät ovat synkentyneet, ja lisäksi näköpiirissä on geopolitiittisia epävarmuustekijöitä ja mahdollinen brexitin toteutuminen. Myös jäsenvaltioiden väliset erot, tulojen ja varallisuuden epätasainen jakautuminen, ilmastokriisi ja väestörakenteen ennustettu kehityssuunta aiheuttavat mittavia haasteita.

1.3 Kriisinsietokyky on talous- ja rahaliiton viimeistelyn välttämätön mutta ei riittävä edellytys. Lisäksi tarvitaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 3 artiklan mukaista myönteistä visiota. Nykytilanteen valossa ETSK suosittaa seuraavia painopisteitä: kestävä ja osallistava kasvu, eriarvoisuuden vähentäminen, ylöspäin suuntautuva lähentyminen, tuottavuuden kasvun ja kilpailukyvyyn varmistaminen Eurooppa 2020 -tavoitteiden mukaisesti, yritys- ja investointimyönteisen toimintaympäristön luominen, laadukkaiden työpaikkojen ja asianmukaisen palkkauksen varmistaminen, köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunta, vakaa ja kestäväpohjainen julkistalous, vakaa rahoitussektori sekä vuoteen 2030 ulottuvien kestävä kehityksen tavoitteiden ja Pariisin ilmastositomuksessa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen.

1.4 Talous- ja rahaliiton peruspilareiden osalta ETSK suosittaa seuraavaa:

1.4.1 Vankka raha- ja finanssipoliittinen pilari yleisen talouskehityksen perustana

- Vakiinnutetaan EKP:n vakauttava rooli ja turvataan pankin riippumattomuus.
- Toteutetaan päättäväisiä toimia pankkiunionin ja pääomamarkkinaunionin viimeistelemiseksi keskittyen erityisesti seuraaviin: vakauttaminen luottamuksen voittamiseksi, tehokas sääntely, riskien jaon ja vähentämisen tasapainottaminen sen välttämiseksi, että kriisin sattuessa tarvittaisiin jälleen julkistalouden apua, sekä sääntelyn sosiaalisten seurausten huomioon ottaminen, ilmastotavoitteiden huomioiminen ja kuluttajien suojelu.
- Pankkiunioni: Turvataan yhteinen kriisiratkaisumekanismi ja toteutetaan eurooppalainen talletussuojajärjestelmä ja käynnistetään uudelleen keskustelu rakenneuudistuksista ja varjopankeista.
- Pääomamarkkinaunioni: Asetetaan painopisteiksi valvonnan parantaminen, EU:n luottoluokituslaitoksen perustaminen, turvallisen sijoitusvälineen käyttöönotto ja yhtenäistämistoimet maksukyvyttömyysmenettelyjä koskevien sääntöjen alalla.
- Vahvistetaan euron kansainvälistä asemaa vakaan, taloudellisesti vahvan ja sosiaalisesti tasapainoisen talous- ja rahaliiton pohjalta.

1.4.2 Vahva taluspilari hyvinvoinnin ja sosiaalisen kehityksen perustana

- Laajennetaan taluspilaria maiden välisen tasapainon sekä kasvun, tuottavuuden ja kilpailukyvyyn edistämiseksi.
- Tasapainotetaan tarjonta- ja kysyntäpuolen toimenpiteet, mikä merkitsee tällä hetkellä kysyntäpuolen painoarvon lisäämistä kiinnittämällä sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun nykyistä enemmän huomiota EU-ohjausjaksosynteessä, vahvistamalla työehtosopimusjärjestelmiä ja työmarkkinaosapuolten riippumattomuutta, perustamalla Euroopan työviranomaisen viipymättä ja alkamalla soveltaa investointien kultaista sääntöä siten, että keskipitkän aikavälin rahoitusvakaus ja finanssipoliittinen vakaus eivät vaarannu.
- Luodaan euroalueen yhteinen rahoituskapasiteetti, johon hankitaan varat yhteisen velkainstrumentin avulla, ja sidotaan maksut talouden ja yhteiskunnan rakenteiden vahvistamiseen. Nyt käsiteltävänä olevat ehdotukset tulee nähdä vasta ensimmäisenä askelena.
- Toteutetaan toimenpiteitä epäreilun verokilpailun torjumiseksi ja verovilpin ja veronkierron estämiseksi.

1.4.3 Sosiaalisen pilarin soveltaminen perustan luomiseksi sosiaaliselle ja yhteiskunnalliselle edistykselle

- Asetetaan jäsenvaltioissa korkean suojelutason takaavat sosiaaliset vähimmäisnormit.
- Pyritään oikeudenmukaiseen tasapainoon vakaan taloudellisen pohjan ja vahvan sosiaalisen ulottuvuuden välillä.
- Laajennetaan EU:n finanssiministeristä käytävää keskustelua siten, että harkittavaksi otetaan myös vastaavan EU-tason tehtävän perustaminen työ- ja sosiaalikeskeisyyksiä varten.

1.4.4 Poliittinen pilari demokratian, yhteisvastuullisuuden ja yhtenäisyyden perustana

- Lisätään Euroopan parlamentin sekä työmarkkinaosapuolten ja muiden kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden osallistumista keskeisten sosiaali- ja talouspoliittisten päätösten tekoon.

- Edistetään yhteisvastuullisuuden ja yhtenäisyyden pohjalta hyvinvointia ja rauhaa EU:ssa sekä EU:n poliittista ja taloudellista painoarvoa maailmassa.
- Vauhditetaan euroalueeseen toistaiseksi kuulumattomien EU-maiden liittymistä siihen.

2. Talous- ja rahaliiton viimeistely – saavutukset, haasteet ja päämäärät

2.1 Talous- ja rahaliiton viimeistelyssä on jo otettu merkittäviä edistysaskelia, minkä johdosta EMUlla on nyt merkittävä yhteinen säännöstö. Vuonna 2015 esitettiin viiden puheenjohtajan kertomuksessa kunnianhimoisia suunnitelmia talous- ja rahaliiton syventämiseksi. Kesäkuussa 2019 komissio julkaisi asiakirjan ”Euroopan talous- ja rahaliiton syventäminen: Tilannekatsaus neljän vuoden kuluttua viiden puheenjohtajan kertomuksesta”⁽¹⁾, jossa se luo katsauksen tähänastisiin saavutuksiin ja vaatii jäsenvaltioilta lisätoimia. Komitea kannattaa näitä vaatimuksia. Niin finanssi- ja talouspilareissa kuin sosiaalisessa ja demokraattisessakin pilarissa on vielä paljon parantamisen varaa. ETSK kiinnittää huomiota erityisesti tarpeeseen kehittää kaikkia aloja tasapainoisesti, sillä niiden välillä on monenlaista vuorovaikutusta.

2.2 Vaikka kaikki jäsenvaltiot ovat samaa mieltä siitä, että euro on säilyttämisen arvoinen, syventämiskehitystä jarruttaa niiden välinen linjariita. Se ilmenee ristivetona riskien jakamisen ja toisaalta riskien vähentämiseen perustuvan lähestymistavan välillä. Ensiksi mainittu merkitsee rajatylittäviä tulonsiirtoja tai yhteisvastuullisuutta, kun taas jälkimmäisessä sopeutuspaineisiin vastaaminen on yksittäisten valtioiden vastuulla ja taloudellinen selviytymiskyky on määrä saavuttaa rakenteita muuttamalla. Ei kuitenkaan riitä, että huomiota kiinnitetään ainoastaan tähän mielipide-eroon, sillä asiaan kytkeytyy myös erilaisia puoluepoliittisia ja kansalaisyhteiskuntaan liittyviä näkökulmia. Jotta talous- ja rahaliitto saadaan valmiiksi, on kuitenkin päästävä erilaisten intressien ja näkemysten yläpuolelle ja oivallettava, että yhteisvastuullisuus ja kompromissihalukkuus ovat Euroopan hyvän yhteisen tulevaisuuden välttämätön perusta.

2.3 Nykyinen taloudellinen toimintaympäristö on haasteellinen. EMU-alueen talous alkoi vuonna 2014 jälleen kasvaa pitkän kriisikauden jälkeen, mutta kasvuvauhti hidastui kuitenkin taas vuoden 2018 jälkipuoliskolla. Taustalla oli useita tekijöitä, kuten kaupan ja talouden kehityksen maailmanlaajuisen hidastuminen, ratkaisemattomat kauppakiistat ja myös unionin sisäiset epävarmuustekijät, kuten mahdollinen brexit. Talouden dynamiikka on hiipunut euroalueella vieläkin enemmän syistä, jotka liittyvät riippuvuuteen ulkoisesta kysynnästä ja maa- ja alakohtaisiin seikkoihin. EU:n talouskehityksen ennakoidaan jatkuvan vaisuna⁽²⁾. Tulevaisuuden haasteita ovat ilmastokriisi, teknologiset muutokset, protektionismi ja kyberhyökkäykset sekä digitaaliset ja kryptovaluutat. EU:n strategian ja politiikan analysointijärjestelmän (ESPAS) tuoreen raportin mukaan maapallon lämpeneminen, jonka uskotaan mm. heikentävän tuottavuutta selvästi, on tällä hetkellä kaikkein kiireellisin poliittinen ongelma, jolla on merkittäviä taloudellisia ja finanssivaikutuksia⁽³⁾.

2.4 Vaikka EU on varsin korkean yhteenlasketun ja asukaskohtaisen bruttokansantuotteen sekä viime vuosina nousseiden työllisyysasteiden perusteella maailmanlaajuisessa vertailussa kaiken kaikkiaan melko vauras, yhteenkuuluvuutta nakertaa alueiden ja jäsenvaltioiden välinen sekä yhteiskuntien sisällä vallitseva sosiaalinen eriarvoisuus⁽⁴⁾. EU:n kansalaisista 22 prosenttia on vaarassa ajautua köyhyyteen tai syrjäytyä sosiaalisesti. Keskimääräiset reaali-palkat ovat monissa Etelä-Euroopan maissa vuonna 2019 pienemmät kuin vuonna 2009, mikä lisää entisestään sosioekonomisen hyvinvoinnin reaalista eroja⁽⁵⁾. Myös sukupuolten välinen palkkaero on monin paikoin edelleen suuri, ja monet työikäisistä kuuluvat työssäkäyviin köyhiin tai kärsivät työttömyydestä. EKP on todennut kotitalouksien yksityisen nettovarallisuuden jakautuvan euroalueella hyvin epätasaisesti: 51,2 prosenttia nettovarallisuudesta on rikkaimman 10 prosentin hallussa⁽⁶⁾. Tämä luo vaarallista kasvualustaa yhteiskunnallisille jännitteille ja hajottaville voimille.

2.5 Kriisinsietokyvyn parantaminen on välttämätöntä, mutta se ei yksin riitä. Talous- ja rahaliiton valmiiksi saattamiseksi tarvitaan SEU-sopimuksen 3 artiklan mukaista myönteistä visiota. Artiklassa puhutaan muun muassa täystyöllisyyttä ja sosiaalista edistystä tavoittelevasta kilpailukykyisestä sosiaalisesta markkinataloudesta sekä ympäristönsuojelusta. Nykytilanteen valossa ETSK suosittaa seuraavia painopisteitä: kestävä ja osallistava kasvu, sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden vähentäminen, ylöspäin suuntautuva lähentyminen, tuottavuuden kasvun varmistaminen ja kilpailukyvyn turvaaminen Eurooppa 2020 -tavoitteiden – myös BKT:tä pidemmälle menevien tavoitteiden⁽⁷⁾ – mukaisesti, yritys- ja investointimyoiteisen toimintaympäristön luominen, laadukkaiden työpaikkojen ja asianmukaisen palkkauksen varmistaminen, köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunta, vakaa ja kestäväpohjainen julkistalous, vakaa rahoitussektori sekä vuoteen 2030 ulottuvien kestävä kehityksen tavoitteiden ja Pariisin ilmastosopimuksessa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen. Komitea viittaa myös oma-aloitteiseen lausuntoonsa aiheesta ”Kohti sietokykyisempää ja kestävämpää eurooppalaista taloutta”.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/deepening-emu-taking-stock-four-years-after-five-presidents-report_en

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/european-economic-forecast-spring-2019_en

⁽³⁾ ESPAS, *Global Trends to 2030 – Challenges and Choices for Europe*, huhtikuu 2019 (<https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/node/1362>).

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_fi.pdf

⁽⁵⁾ ETUC, *Benchmarking Working Europe 2019*.

⁽⁶⁾ Euroopan keskuspankki, *The Household Finance and Consumption Survey: results from the Second wave*, nro 18, joulukuu 2016.

⁽⁷⁾ ETSK:n lausunto EUVL C 177, 18.5.2016, s. 35.

3. Raha- ja finanssipoliittinen pilari – talouskehityksen perusta

3.1 ETSK korostaa EKP:n vakauttavan roolin suurta merkitystä kriisitilanteissa. Jo pelkkä keskuspankin pääjohtajan ilmoitus rahapoliittiset suorat kaupat mahdollistavasta OMT-ohjelmasta eli siitä, että pankki voi tarvittaessa ostaa valtioiden joukkovelkakirjoja, rauhoitti markkinoita. Vuonna 2015 aloitettu määrällisen keventämisen ohjelma, joka tähtäsi inflaatiotavoitteen saavuttamiseen, laski korkoja edelleen, mikä helpotti likvidien varojen saantia. Se, että pankit tallettavat nykyisin varoja Euroopan keskuspankkiin, vaikka tämä johtaisi negatiivisiin korkoihin, on osoitus siitä, että EMUn talouspilaria on vahvistettava. ETSK kehottaa lisäksi vakiinnuttamaan EKP:n roolin viimesijaisena lainantantajana. EKP:n riippumattomuus tulee turvata.

3.2 Finanssisektori hoitaa EMU-alueella EKP:n tutkimuksen⁽⁸⁾ mukaan tyydyttävästi tehtävänsä pk-yritysten rahoittajana. Pk-yritykset pitävät tällä hetkellä suurimpina ongelmina ammattitaitoisten työntekijöiden ja kokeneiden johtajien heikkoa saatavuutta sekä asiakkaiden hankinnan vaikeutta, kun taas rahoituksen saatavuuden puutteet nähdään vain vähäisenä ongelmana. Rahoituksen saanti on eräissä jäsenvaltioissa yrityksille vaikeampaa, mutta myös siellä tilanne on helpottumassa. Tutkimusotos koostui 11020:stä euroalueen yrityksestä, ja toteutettiin 91 prosentissa oli vähemmän kuin 250 työntekijää. ETSK korostaa, että vakaa rahoituspolja on tärkeä myös suurille yrityksille.

3.3 ETSK vaatii EU:n toimielimiä pyrkimään johdonmukaisesti siihen, että pankkiunioni ja pääomamarkkinaunioni saadaan valmiiksi, ja luomaan näin perustan finanssikriisin lopulliselle selättämiselle ja sellaisen talous- ja rahaliiton aikaansaamiselle, joka on tietokykyinen ja jossa vallitsee jälleen täysi luottamus. Tässä yhteydessä on löydettävä tasapaino riskien jaon ja vähentämisen välillä, jotta voidaan välttää mahdollisimman tarkoin se, että kriisin sattuessa tarvittaisiin julkistalouden apua, olipa kyse jäsenvaltio- tai EU-tasosta. Tehokkuuden on mentävä rahoitusalan sääntelyssä monimutkaisuuden edelle. Sääntelyn sosiaaliset seuraukset on niin ikään otettava huomioon, ja kuluttajien suojeluun on kiinnitettävä enemmän huomiota.

3.3.1 Pankkilainarahoituksella on EU:ssa oman pääoman ehtoista rahoitusta paljon suurempi osuus Yhdysvaltoihin verrattuna. ETSK kannattaa rahoituslähteiden monipuolistamista ja siten riskien laajempaa jakamista, mikä tarkoittaa EU:ssa sitä, että oman pääoman ehtoista rahoitusta painotetaan nykyistä enemmän.

3.4 ETSK panee merkille pankkiunionissa saavutetun edistyksen ja korostaa komission myönteistä roolia. Pääomamarkkinaunionin lausunnoista huolimatta jäsenvaltiot eivät ole vielä tehneet yhteistä päätöstä Euroopan vakausmekanismin (EVM) käytöstä yhteisen kriisintarkkailusuhaston, vähentämään järjestämättömiä lainoja sosiaalisesti kestäväällä tavalla ja ottamaan käyttöön tiukat omia varoja ja hyväksyttävii velkoja koskevat vähimmäisvaatimukset (MREL)⁽¹⁰⁾. Lisäksi pankkiunionin puitteissa on jatkettava johdonmukaisesti rahanpesun vastaisia toimenpiteitä⁽¹¹⁾. Keskustelu pankkialan rakenneuudistuksesta tulee käynnistää uudelleen riskien vähentämiseksi hyväksyttävälle tasolle. ETSK kehottaa niin ikään kiinnittämään varjopankkialan sääntelyn tarpeeseen nykyistä enemmän huomiota.

3.4.1 ETSK katsoo, että eurooppalaiselle talletussuojajärjestelmälle olisi pitänyt laatia tarkka aikataulu jo kauan sitten⁽⁹⁾. Mitä tulee Euroopan vakausmekanismin käyttöön yhteisen kriisintarkkailusuhaston varautumisjärjestelynä, ETSK kehottaa lisäksi kasvattamaan yhteistä kriisintarkkailusuhastoa, vähentämään järjestämättömiä lainoja sosiaalisesti kestäväällä tavalla ja ottamaan käyttöön tiukat omia varoja ja hyväksyttävii velkoja koskevat vähimmäisvaatimukset (MREL)⁽¹⁰⁾. Lisäksi pankkiunionin puitteissa on jatkettava johdonmukaisesti rahanpesun vastaisia toimenpiteitä⁽¹¹⁾. Keskustelu pankkialan rakenneuudistuksesta tulee käynnistää uudelleen riskien vähentämiseksi hyväksyttävälle tasolle. ETSK kehottaa niin ikään kiinnittämään varjopankkialan sääntelyn tarpeeseen nykyistä enemmän huomiota.

3.4.2 ETSK toistaa aiemman kehotuksensa siitä, että pankkiunionin pilarien parantamisen ja vakiinnuttamisen on kuljettava käsi kädessä kestävä kehityksen tavoitteiden toteuttamisen ja Pariisin sopimuksen täytäntöönpanon kanssa. Pääomavaatimusten osalta on tarpeen säätää ympäristöystävällisten investointien ja erilaisten yksinkertaisten ja osallistavien pitkäaikaislainojen suotuisammasta kohtelusta, etenkin jos ne liittyvät energiatehokkuuteen, uusiutuviin energiamuotoihin tms.

3.5 Pääomamarkkinaunionin toteuttaminen auttaa vaimentamaan häiriöitä ja kannustaa yrityksiä investoimaan ja siten parantamaan kilpailukykyään⁽¹²⁾. Toisin kuin pankkiunioni, joka perustuu selkeästi määritelyihin pilareihin, pääomamarkkinaunioni koostuu tällä hetkellä huomattavasta määrästä erilaisia aloitteita, joista esimerkkinä mainittakoon rahoitusmarkkinadirektiivi, maksupalveludirektiivi ja yleiseurooppalainen yksilöllinen eläketuote (PEPP). Lopullista kokonaisarviota on vaikea esittää, mutta ETSK suosittaa pääomamarkkinaunionin rakentamiseen seuraavia periaatteita: Ensiksi on keskityttävä tärkeimpiin hankkeisiin. Etusijalle tulee asettaa valvonnan parantaminen. Komission pitäisi myös käynnistää uudelleen keskustelu EU:n luottoluokituslaitoksen perustamisesta. ETSK odottaa kiinnostuneena komission ehdotusta turvallisesta sijoitusvälineestä. Lisäksi tulee pyrkiä yhtenäistämään maksukyvyttömyysmenettelyjä koskevia sääntöjä ja yritysverotusta. Komitea suhtautuukin myönteisesti toimiin, joilla pyritään kohti yhteistä yhteisöveropohjaa sekä edistämään myös epäilemättä verokilpailun torjuntaan liittyviä toimia.

⁽⁸⁾ Euroopan keskuspankki, Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area – April to September 2018, marraskuu 2018.

⁽⁹⁾ ETSK:n lausunto EUVL C 237, 6.7.2018, s. 46.

⁽¹⁰⁾ Euroopan vakausmekanismin uudistuksen pääpiirteet (englanniksi), 4.12.2018.

⁽¹¹⁾ Euroryhmän selvitys EU-johtajille EMUn syventämisestä (englanniksi), 4.12.2018.

⁽¹²⁾ Pääomamarkkinaunioni. Euroopan komission panos Eurooppa-neuvoston kokoukseen (pääomamarkkinaunioni) (21.–22. maaliskuuta 2019) (englanniksi).

3.6 ETSK suhtautuu myönteisesti aloitteeseen vahvistaa euron – nykyisin Yhdysvaltain dollarin jälkeen toiseksi tärkeimmän valuutan – kansainvälistä asemaa. Euroopan komissio suosittaa tätä varten talous- ja rahaliiton sekä pankkiunionin ja pääomamarkkinaunionin valmiiksi saattamista, lisäaloitteiden toteuttamista rahoitusallalla, euron laajempaa käyttöä energia-, raaka-aine- ja liikennealoilla sekä EU:n yhtenäistä esiintymistä, kun käsitellään strategisia ja talousasioita. ETSK:n mielestä nämä toimenpiteet eivät kuitenkaan mene riittävän pitkälle. Euron suotuisan kehityksen ja kansainvälisen aseman vahvistumisen välttämättömiä edellytyksiä ovat myös sosiaalinen yhteenkuuluvuus, talouden ylöspäin suuntautuva lähentyminen ja vahvuus sekä kilpailukyvyyn ja innovoinnin edistäminen. Komitea viittaa lausuntoonsa aiheesta ”Euron kansainvälisen aseman vahvistaminen”.

4. Taluspilari – hyvinvoinnin ja sosiaalisen edistyksen perusta

4.1 EKP:n rahapolitiikka pätee samalla lailla kaikkiin euroalueen maihin. Ulkomaankaupassa voi kuitenkin esiintyä enemmän epätasapainoa, eri maat voivat olla erilaisissa suhdannetilanteissa, ja niiden kyky kestää häiriöitä voi vaihdella. Euromailla ei myöskään ole käytettävissä omia raha- ja valuuttakurssipoliittisia välineitään. Taluspilaria tulee siksi laajentaa siten, että edistetään investointeja kestäväan kasvuun, kulutuskysyntää, tuottavuutta ja kilpailukykyä. Tätä varten tulee toteuttaa keskenään tasapainossa olevia tarjontaja kysyntäpuolen toimenpiteitä. Komissio odottaa kasvun piristyvän vuodesta 2019 alkaen yksityisen kulutuskysynnän ja investointien ansiosta ⁽¹³⁾. ETSK kehottaa tukemaan tällaista kehitystä.

4.2 Taluspolitiikan EU-ohjausjaksolla on suuri merkitys makrotaloudellisissa lähentymisissä. ETSK suhtautuu myönteisesti komission aikomukseen tehostaa Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin liittyvän sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun hyödyntämistä. Sosiaaliturva lisää luottamusta taloudellisesti turvattuun tulevaisuuteen ja vaikuttaa myönteisesti kokonaiskysyntään. Komitea kannustaa hyödyntämään EU-ohjausjaksoa myös niin, että sen yhteydessä ehdotetaan uusien, sosiaalisen eriarvoisuuden vähentämiseen ja ilmaston suojeleluun liittyvien häiriönsietokykyä koskevien kriteerien soveltamista.

4.3 Riittävän ostovoiman edellytyksenä ovat palkkaukseltaan asianmukaiset työpaikat. Tämän toteutumista haittaa kuitenkin se, että reaali-palkat kasvavat keskimäärin hitaammin kuin tuottavuus ⁽¹⁴⁾. ETSK kehottaakin vahvistamaan työehtosopimusjärjestelmiä ja työmarkkinaosapuolten riippumattomuutta. Tasapuolisen kilpailun varmistamiseksi tulee pitää huoli siitä, että voimassa olevia vähimmäisnormeja noudatetaan kaikkien työntekijöiden kohdalla. Lisäksi olisi tutkittava mahdollisuutta kartoittaa käytettävissä olevia välineitä ja luoda EU-tason kehys jäsenvaltioiden tueksi ja ohjenuoraksi vähimmäistulojärjestelmien kehittämisspyrkimyksissä. Kaavaillun Euroopan työviranomaisen ripeä perustaminen on tärkeä askel epäreilun kilpailun torjunnassa.

4.4 Investoinnit sosiaaliseen asuntotuotantoon, koulutukseen, tutkimukseen, digitalisaatioon, ilmaston suojeleluun, kestäväan liikkuvuuteen ja uusiutuviin energiamuotoihin ovat taloudellisia kannustimia ja tärkeä suhdannepoliittinen väline, mutta sen lisäksi ne varmistavat, että käyttöön saadaan tuotantokapasiteettia hyvinvoinnin ja kilpailukyvyyn turvaamiseksi tulevaisuudessa ⁽¹⁵⁾. Vaikka Euroopan strategisten investointien rahasto (ESIR) on askel oikeaan suuntaan, toimien tarve on edelleen suuri. Julkisten nettoinvestointien prosentiosuus suhteessa bruttokansantuotteeseen on esimerkiksi pysynyt euroalueella sitkeästi nollassa tuntumassa. Yksi tärkeä askel on julkisen talouden ohjausjärjestelmän parantaminen.

4.5 Se voidaan tehdä muuttamatta primaarilainsäädäntöä. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) mukaan hintavakaus on EU:n taluspolitiikan ensisijainen tavoite. Tavoite on kuitenkin saavutettava niin, että perustana ovat tasapainoinen talouskasvu, täystyöllisyys ja sosiaalista edistystä tavoitteleva kilpailukykyinen sosiaalinen markkinatalous sekä korkeatasoinen ympäristönsuojelu ja ympäristön laadun parantaminen. Tällainen taluspoliittinen lähestymistapa antaa mahdollisuuden ottaa huomioon sekä tarjonta- että kysyntäpuolen osatekijät ja varmistaa siten, että vakaussopimus on myös kasvusopimus. Toimintakehystä on kuitenkin edelleen tiukennettu finanssipoliittisella sopimuksella ja niin sanotuilla two-pack- ja six-pack-lainsäädäntöpaketeilla, jotta varmistettaisiin vastuuvapauden toteutuminen jäsenvaltioiden välillä. ETSK suosittaa, että julkisia investointeja koskevaa kultaista sääntöä aletaan soveltaa siten, että keskipitkän aikavälin rahoitusvakaus ja finanssipoliittinen vakaus eivät vaarannu ⁽¹⁶⁾. Tämä auttaisi varmistamaan, että tulevaisuutta pohjustavien julkisten investointien määrä pysyy tarvittavalla tasolla ja alijäämää koskevien sääntöjen viitoittamissa rajoissa.

⁽¹³⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/european-economic-forecast-spring-2019_en

⁽¹⁴⁾ Euroopan komission vuotuinen kasvuselvytys 2019.

⁽¹⁵⁾ IMF *direct*, 2014; OECD Economic Outlook, kesäkuu 2016.

⁽¹⁶⁾ Truger, Achim (2018), Fiskalpolitik in der EWU – Reform des Stabilitäts- und Wachstumspakts nicht vergessen! [Finanssipoliitiikka EMUssa – Vakaus- ja kasvusopimuksen uudistamista ei saa unohtaa!] WISO direkt, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn.

4.6 Talous- ja rahaliiton valmiiksi saaminen edellyttää yhteistä rahoituskapasiteettia euroalueelle. ETSK kannattaa euroalueelle yhteistä talousarviota, jota voidaan rahoittaa yhteisen velkainstrumentin avulla. Lisäksi pitäisi elvyttää keskustelu Euroopan talous- ja finanssiministerin (17) tehtävän perustamisesta. Kyseisen ministerin olisi oltava vastuussa myös Euroopan parlamentille. ETSK korostaa, että maksut tulee sitoa talouden ja yhteiskunnan rakenteiden vahvistamiseen. Tähän liittyen on määriteltävä, mitä rakenneuudistuksilla tarkoitetaan. Vuosien 2021–2027 monivuotiseen rahoituskehykseen sisältyvien toimenpiteiden (18) suhdetta rakenne- ja investointirahastoihin on selvennettävä.

4.6.1 Komissio ehdottaa monivuotisen rahoituskehyksen 2021–2027 yhteydessä Euroopan investointien vakautusjärjestelyä, jota sovellettaisiin, jos ilmenee maakohtaisia häiriöitä. Ehdotetut 30 miljardin euron määrärahat ovat kuitenkin täysin riittämättömät vakauttavan vaikutuksen aikaansaamiseksi. ETSK pitää myös valitettavana, ettei vakautusosiota käsitelty joulukuussa 2018 pidetyssä eurohuippukokouksessa tässä muodossa vaan kokouksessa vain ilmoitettiin aikeesta sopia euroalueen lähentymistä ja kilpailukykyä edistävän talousarviovälineen piirteistä (19). Komissio vaati tätä kesäkuun 2019 eurohuippukokouksen alla ja korosti olevansa valmis esittämään uuden säädösehdotuksen (20). ETSK pitää tätä mahdollisena ensiaskeleena kohti euroalueen talousarviota ja aikoo tarkastella suunnitellun välineen taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia.

4.6.2 Toisena talous- ja rahaliiton yhteisen rahoituskapasiteetin muotona on viitattu (jälleen)vakuutukseen työttömyyden varalta. Sille voidaan varmistaa pysyvä rahoitus myöhemmin määriteltävältä perustalta. Vakuutusjärjestelmän avulla voitaisiin talouden häiriön ilmetessä lievittää kriisin haittavaikutuksia. Lisäksi on tarpeen vahvistaa maakohtaisia automaattisia vakauttajia, kuten kansallisia työttömyysvakuutusjärjestelmiä. ETSK pitää jatkotoimien arvoisena ajatusta asianmukaisten periaatteiden määrittelemisestä kansallisille työttömyysvakuutuksille. Tämän toteuttaminen voisi parantaa aidosti elin- ja työoloja ja vahvistaisi myös kansallisia automaattisia vakauttajia.

4.6.3 Suunnitteilla on myös EVM-sopimuksen uudistus, jota komissio on niin ikään suosittanut valtion- ja hallitusten päämiehillä. Uudistuksen yhteydessä tulee yhteisen kriisinratkaisurahaston yhteisen varautumisjärjestelyn perustamisen ohella mm. mukauttaa ennalta varautuvaa rahoitusapua ja varmistaa asianmukainen ehdollisuustaso. Lisäksi aiotaan uudistaa EVM:n ja komission välisiä yhteistyöjärjestelyjä (21). ETSK varoittaa kiristämästä ennalta varautuvan rahoitusavun ennakkoehtoja, sillä se heikentäisi kyseisen välineen vakauttavaa luonnetta.

4.7 Talous- ja rahaliittoa viimeistellessä ei saa liioin unohtaa veropolitiikkaa. Vuotuiset verotulojen menetykset saattavat nousta koko EU:ssa 825 miljardiin euroon (22). On esimerkiksi arvioitu, että monikansallisten yritysten voitonsiirtojen ja niiden aiheuttaman veropohjan rapautumisen arvo EU:ssa oli ennen kattavien veronkierron vastaisten toimenpiteiden toimeenpanoa 50–70 miljardia euroa eli 0,3 prosenttia EU:n BKT:stä (23). Verovilppi on kuitenkin edelleen suuri ongelma, johon on puututtava. Samaan aikaan työn verotus on Euroopassa maailman kireintä ja sosiaaliturvamaksut korkeimpia. Torjumalla aggressiivista verosuunnittelua ja verovilppiä ja lopettamalla hallitusten ja veroviranomaisten toteuttamat veroparatiiseihin rinnastettavat erityisjärjestelyt (24) voitaisiin ehkäistä verotulojen menetyksiä ja luoda laajempi pohja julkisille investoinneille, joiden avulla kehitetään sosiaalista infrastruktuuria ja hillitään ilmastonmuutosta, sekä reaalityöelämän ja rahoitusalan kestäväpohjaiselle vakauttamiselle.

4.7.1 ETSK panee hyvin kiinnostuneena merkille komission tiedonannon, joka koskee SEU-sopimuksen 48 artiklan 7 kohdan yhdyskäytävälausekkeen käyttämistä mm. veropolitiikan alalla. Se mahdollistaisi uudistuksen, jonka myötä siirryttäisiin määränemistöpäätöksiin. Lisäksi on jatkettava johdonmukaisesti aloitteita veropetosten vähentämiseksi ja yritysverotuksen alan epäselvyyden kilpailun ehkäisemiseksi. ETSK viittaa tältä osin sisämarkkinoihin kohdistuvista uhista ja esteistä antamaansa lausuntoon (25). Komitea suhtautuu myönteisesti ehdotukseen siitä, että tietyt verot maksettaisiin monivuotisen rahoituskehyksen puitteissa suoraan EU:n talousarvioon omien varojen lisäämiseksi.

5. Sosiaalinen pilari – sosiaalisen ja yhteiskunnallisen edistyksen perusta

5.1 Raha- ja finanssipoliittisen pilarin ja talouspilarin kestäväpohjaisuus vahvistaa myös talous- ja rahaliiton sosiaalista perustaa. Edellä on käsitelty useita tekijöitä, joiden avulla sosiaalisten pilaria voidaan lujittaa. Esimerkiksi sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun integrointi EU-ohjausjaksoon merkitsisi sitä, että vähimmäistulojen tai -palkkojen ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä ja (nuorisotyöttömyyden vähentämistä koskevia kriteereitä olisi edelleen vahvistettava.

(17) COM(2017) 823 final.

(18) COM(2018) 321 final.

(19) Eurohuippukokouksen julkilausuma, 14.12.2018.

(20) https://ec.europa.eu/info/publications/deepening-emu-taking-stock-four-years-after-five-presidents-report_en

(21) Euroopan vakausmekanismi uudistuksen pääpiirteet (englanniksi), 4.12.2018.

(22) Richard Murphy, *A report for the Socialists and Democrats Group in the European Parliament* (<http://www.taxresearch.org.uk/Documents/EUTaxGap-Jan19.pdf>).

(23) ETSK:n lausunto ECO/491 – Verotus – määränemistöpäätökset, ei vielä julkaistu.

(24) Komission päätökset SA.38375 (Luxemburg – Fiat Finance), SA.38374 (Alankomaat – Starbucks), SA.38373 (Irlanti – Apple) ja SA.38944 (Luxemburg – Amazon)

(25) EUVL C 125, 21.4.2017, s. 8 (veropolitiikkaa käsittelevä tekstijakso 3.6).

5.2 ETSK katsoo, että parantamalla ja soveltamalla jäsenvaltioissa korkean suojelutason takaavia sosiaalisia vähimmäisnormeja yhteisen eurooppalaisen kehityksen pohjalta voidaan edistää merkittävästi ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä. Komitea huomauttaa, että tällaisen ylöspäin suuntautuvan, elin- ja työoloja kohentavan sosiaalisen lähentymisen tulee perustua kestäväan kasvuun, laadukkaisiin työpaikkoihin ja kilpailukykyiseen liiketoimintaympäristöön ja sitä voitaisiin edistää pyrkimällä oikeudenmukaiseen tasapainoon vakaan taloudellisen pohjan ja vahvan sosiaalisen ulottuvuuden välillä.

5.3 Sosiaalisten ja talouskysymysten välillä on löydettävä tasapaino. EU:n talous- ja finanssiministeristä käytävää keskustelua tulee esimerkiksi laajentaa siten, että pohditaan myös työ- ja sosiaalikeskustelusta vastaavan komissaarin tehtävän perustamista. Kyseisellä komission jäsenellä tulisi olla käytettävissään kaikki tarvittavat resurssit, ja hän vastaisi mm. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin toteutumisen seurannasta.

6. Poliittinen pilari – demokratian, yhteisvastuullisuuden ja yhtenäisyyden perusta

6.1 Kasvava taloudellinen eriarvoisuus, hyvinvoinnin rapautuminen ja synkät odotukset tulevaisuuden suhteen voivat vastaisuudessa vaikuttaa merkittävästi kansalaisyhteiskunnan käsitykseen EU:sta. Kolmen muun pilarin lujittaminen edellä kuvattujen ehdotusten mukaisesti on siksi ETSK:n mielestä myös poliittisen pilarin vakauttamisen tärkeä ja välttämätön edellytys. Tällainen vakauttaminen on olennaista kansalaisten EU:ta kohtaan tuntemaan luottamuksen vahvistamiseksi.

6.2 Euroopan parlamentti ja työmarkkinaosapuolet eivät valitettavasti pääse osallistumaan asianmukaisesti EU-ohjausjaksoon, liiallisia alijäämiä koskevaan menettelyyn tai EVM-toimenpiteisiin. Myös tämä lisää keskipakovoimaa, koska sen määrittämisellä, onko jokin maa esimerkiksi rikkonut alijäämäkriteereitä tai millaisia rakenneuudistuksia on toteutettava, on jako- ja yhteiskuntapoliittisia seurauksia. ETSK kehottaa painokkaasti kutsumaan Euroopan parlamentin ja myös jäsenvaltioiden parlamentit sekä työmarkkinaosapuolet ja muut kansalaisyhteiskunnan organisaatiot kattavasti mukaan keskeisten talous- ja sosiaalipoliittisten päätösten tekoon. Tämä on ainoa tapa varmistaa, että kansallisten etujen lisäksi huomioon otetaan myös erilaiset puoluepoliittiset ja kansalaisyhteiskunnan näkemykset.

6.3 Tällä hetkellä EU:n 28 jäsenvaltiosta vain 19 on euroalueen jäseniä. Myös niiden maiden, jotka eivät vielä kuulu euroalueeseen, on kuitenkin liityttävä rahaliittoon, jotta se saadaan valmiiksi. Tämän olisi tapahduttava mahdollisimman pian, ja myös jäsenvaltioiden itsensä tulee ryhtyä päättäväisiin toimiin. Suurin osa euroalueen ulkopuolistenkin EU-maiden kansalaisista on sitä mieltä, että yhteinen raha vaikuttaa talouteen myönteisesti ⁽²⁶⁾.

6.4 ETSK muistuttaa EU:n jäsenvaltioiden yhteisen toimintatavan ja yhtenäisen esiintymisen suuresta merkityksestä myös geopolittisissä yhteyksissä. Yhteisvastuullisuus, kyky tehdä kompromisseja ja yhteen hiileen puhaltaminen ovat perusedellytyksiä hyvinvoinnille ja rauhalle EU:ssa sekä unionin kansainväliselle painoarvolle ja kilpailukyvyille. Tämä koskee erityisesti myös sosiaali- ja talouspolitiikan muotoilua. ETSK kehottaaakin neuvostoa ja komissiota esittämään kunnianhimoisen etenemissuunnitelman talous- ja rahaliiton syventämiseksi. Näin voidaan luoda turvaa ja luottamusta ja pohja EU:n talouden ja yhteiskunnan myönteiselle tulevalle kehitykselle.

Bryssel 17. heinäkuuta 2019.

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Luca JAHIER*

⁽²⁶⁾ <https://agenceurope.eu/en/bulletin/article/12271/23>